

É R T E S I T Ő.

I. Az Erdélyi Múzeum-Egylet közgyűlése.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet folyó év április hó 19-én d. e. 10 óra-kor tartá meg, a tagok szép számu jelenlétében évi közgyűlését.

E közgyűlést gr. Eszterházy Kálmán elnök távollétében dr. Brassai Sámuel, az egylet köztiszteletben álló alelnöke nyitá meg. A szabad előadással előadott érdekes beszéd körülbelöl a következőkép hangzott:

Tisztelt közgyűlés!

Szabadságot veszek magamnak, hogy visszatekintést tegyek a mult-ra abból következtetést vonjak a jelenre; a jövőre való előretekintést az újságírókra hagyom.

Midőn ezelőtt harmincz évvel átvettem a múzeum-egylet vezetését, akkor minden gyűjteménye elért két szobába, de még azt sem töltötte meg egészen. Mindamellett jó reménnyel fogtam hozzá az egylet fentartására irányuló munkához és azt hiszem, nem szólok hosszasan, ha azt mondom, hogy most 15 tágas terem és szoba van telve a múzeum gyűjteményeivel. Vannak Európában múzeumok, melyek nem dicsekedhetnek ily nagy tartalmu gyűjteménnyel s emélfogva illő megemlékezni, hogy kik vetették meg ennek a múzeumnak az alapját. Annak idejében némelyek nagy pénzáldozatokkal, mások kisebbekkel járultak az alapításhoz, de tény az, hogy az eszme oly kedvező pártolással találkozott, hogy első gyűlésen már 440 tag jelentkezett.

Ezek közt 500 frtos alapító, 100 frtos és 50 frtos részvényes tagok voltak.

Idő folytán az történt, hogy a mily mértékben szaporodtak a tagok, ugyanazon arányban apadtak a részvényesek.

Az a kérdés, mi okozza az érdeklődés hanyatlását? Én nem akarok itt kimerítő inquisitiót tartani, csak azt említem meg, hogy mindjárt alapítása alkalmával megtámadták az egylet működési irányát s azt hir-

dették, hogy ez a muzeum nem egyéb, mint egy corpus iners, egy cadaver, melybe életet kell önteni, mert a muzeumnak élni kell.

Nekem akkor az jutott eszembe, hogy hasonló ez ahoz, a mikor egy cipész-legény, vagy mint most mondani szokás a cipész-segéd elkészít egy pár cipőt és azt kérdi: megfordja-e azonnal?

Én csak azt akarom mondani, hogy azok, kik azt mondják, hogy a muzeum cadaver, menjenek és nézzék meg más országok ily intézeteit, de azok közül egyik sem követ oly irányt, mely azt hozza magával, hogy maga-magát feldolgozza. Tanintézetek lehetnek a muzeummal összekötve, de ott sincs azon feladata a muzeumnak, hogy a tanintézet ügyeit vezesse, csupán csak működésére szolgál. És ez így van Európa minden muzeumával.

Mindamellettt a mi muzeumuunk gondoskodott az előállott felesleges követelmények kielégítéséről is s legutóbbi időben erre még nagyobb gondot fordított: felolvasásokat tartott, kiadványokat küldött szét. A kiadványoknak nem volt egyéb hibájuk, mint hogy még azok sem akarták elolvasni, a kiknek ingyen küldtük.

Mint ahogy ezen intézkedések után nem mondhatták a muzeumról, hogy nem él és nem működik, mert a szakosztályok ülései az ellenkezőről győzték meg, tehát azt mondták, működik ugyan, de rossz irányban.

Voltak a kik azt kívánták, hogy a muzeum-egylet és az általa ki-nevezett szakosztály a szépirodalommal is foglalkozzék. Bizony a muzeum-egylet és szépirodalom nem fér össze.

Mindezen támadások azután azt idézték elő, hogy az alapítás után 447-re terjedt tagok, éppen egy negyedrésze maradt meg.

Én csak arra kérem az itt megjelent részvénycseket, igyekezzenek tagokat gyűjteni. Csak minden muzeumi tag kettőt gyűjtsön és ezek ismét kettőt, akkor hiszem, hogy elérjük az eredeti számot.

Miután ezt elmondani bátor voltam: a gyűlést megnyitom.

Ezután dr. Finály Henrik titkár helyett dr. Szabó Károly olvasta föl a választmány évi jelentését.

Az igazgató-választmány jelentése.

Tisztelt közgyűlés!

Az a jelentés, a melylyel az igazgató-választmány évenként az alapszabályok rendelete szerint számot adni tartozik a lefolyt évi működéséről, az eredeti felfogás szerint rövidre fogott ugyan, de azért mégis a lehetőségig kimerítő történelmét kellene hogy mutassa be az egylet egy

évi életének és munkálkodásának, az elért eredmények elésorolásával; és ha visszapillantunk azokra a jelentésekre, a melyeket a választmány az egylet fenállásának első éveiben terjesztett a közgyűlés elébe, könnyen meg fogunk győződni, hogy ez akkor úgy is volt. Az egylet akkori szervezetében az igazgató-választmány a szó szoros értelmében valóságos központi szerve volt az egyletnek; nem fordulhatott elő oly mozzanat, a mely bármely távoli vonatkozással volt az egyletnek az alapításkor szemügyre vett bármilyen feladataira, a mely a választmányban megvitatás és elhatározás tárgya ne lett volna, és a melynek ennek következtében határozott nyoma ne maradt volna a választmányi ülések jegyzőkönyvében, a melynek adataiból kellett az illető tisztviselőnek a választmány jelentését összealkotni.

A múlt 1887. év éppen harminczadik éve volt annak, hogy felejtetetlen alapítója ez egyletnek, néhai gróf Mikó Imre kibocsátotta első felhívását a hazafiakhoz adakozásra egy muzeum létesítése számára. Az eszme nem volt új; muzeum alapítását már 1840-ben indítványozott volt gr. Kemény József; a muzeum-egylet eszméjét Kőváry László pendité meg először 1852-ben az „Erdély régiségei“-ben; mégis jellemző, hogy még 1857-ben is maguk azok a körök, a melyek leglelkesebben karolták fel, és a melyek aztán gróf Mikó Imrével élükön szívós kitartással és eléggé nem méltányolható bölcsességgel le tudták küzdeni mind azokat az akadályokat, a melyeket ellenséges hatalmak görđitettek útjukba, csak ideiglenesen birták megoldani azt az éppen oly kényes mint nehéz feladatot, a mely magából a vállalat természetéből állott elő, és a mely nem más, mint annak a viszonynak a szabályozása, a melyben az adakozókból alakult egylet van a szoros értelemben vett muzeumhoz, azaz, a tudományos gyűjteményekhez. Nincs itt helye e viszony fejtegetésének. Tény az, hogy ennek a viszonynak a szabályozása volt oka azoknak a változtatásoknak, a melyeken az egylet eredeti alapszabálya ismételten átment, a míg a ma érvényes szerkezet létrejött. És ha ma a viszony szabatosabban van körülírva, mint volt hajdan, még sem lehet ma se mondani, hogy a jelenlegi állapot minden igényt kielégít.

Az igazgató-választmányra nézve a jelzett változtatások azt eredményezték, hogy szerepkörének tetemes része átment a szakosztályokra; a melyeket az alapszabály messze terjedő önállósággal ruházott fel. Ez önállóság oda fejlődött, hogy a szakosztályok egészen külön közgyűléseket tartanak, a melyeken saját tagjaik előtt számot adnak a maguk működé-

séről és hogy a szakosztályoknak lehetnek olyan tagjai, a kik különben nem tagjai az egyletnek.

Még ma nem lehet határozott ítéletet mondani arról, hogy e viszonyoknak mik a fény-, mik az árnyoldalai. A vele létesített munkafelosztás kétségen kívül nagy előnyére válik a tudományos működésnek, és más eddig is igen örvendetes eredményekre vezetett; de éppen oly kétségtelen, hogy e felosztásban a szétágazás csirái is benne vannak. A tudományos működés élénkülése tetemes részben veszi igénybe az egylet anyagi erejét is, és minthogy a tudományban minden megállapodás egyjelentésű a hanyatlással, félni lehet, hogy nem lesz módunkban anyagi erőnket oly arányokban fejleszteni, a milyenekben a tudományos működés fejlődése természetesen és szükségképpen nevelni fogja az igényeket.

Az igazgató-választmány, mint az egylet intéző főhatósága, tehát azon kívül, hogy az egylet ügykezelése és vagyona felett őrködve arra törekszik, hogy az egységet fentartsa, és az egyleti működés különböző irányai közt a kellő arányt és sulyegyet megzavarni ne engedje; komolyan arról is kell hogy gondoskodjék, hogy az igények előre látható növekvése számára a fedezetet eléteremtse.

A múlt 1887. évi működése az igazgató-választmánynak tehát ebben a feladatkörben mozgott. Az év folyamában tartott tíz ülésében a t. közgyűlés asztalán levő jegyzőkönyv kimutatása szerint 174 határozatot hozott; iktató-könyve 139 darabbal szaporodott. A dolog természeténél fogva a határozatok legnagyobb része az ügykezelésre vonatkozott, a mely az alapszabályok és közgyűlési határozatok kijelölte mederben folyt. A mi ezen kívül az egyletre és muzeumra nézve nevezetes történet, a következő.

A múlt évi közgyűlés határozatai végrehajtásában a bennök kifejezett irányadó utasítások azonnal életbe léptethető ágai már meg is vannak indítva. Tetemes részének azonban a végrehajtása még most sincs megkezdve. Ennek az az oka, hogy azok a változások, a melyek az ásványtár helyiségének kibővítése és a növénygyűjtemény czélszerűbb új helyiségbe költöztetése feltételeihez voltak kötve, nem léphettek életbe, mivel tőlünk nem függött okokból az illető helyiségek még nem jutottak rendelkezésünk alá. Részletesen fel fogják ezt tüntetni az illető gyűjtemények őrei előterjesztendő jelentései.

Pénzügyeink nem mutatnak a múlt évben feltűnő változást. A mint a nyomtatásban is bemutatott zárszámadás tanúsítja, a költségek nem haladták túl a költségvetés határait; mert noha egyes ágakban, mint pl.

a természetiek tára átalányában a Heuffer-féle gyűjtemény árából esedéksé vált 1000 ftos részlet-kifizetése, az útaztatási átalányban a monographia érdekében tett útazás költségére utalványozott 300 ft miatt tetemes túlkiadás volt, sőt még a személyes járandóságok rovatán és a néhai Herbich Ferenc személyes pótlékának egy negyede is okozott többletet; de nem ment ki a helyiségváltozásért kilátásba vett beruházási átalány.

Gyarapodott ellenben alaptőkénk 2000 frttal, a melyet a mult évi közgyűlés határozata szerint az alaptőkéhez csatoltunk.

A személyzetben a mult közgyűlés határozata alapján az a változás történt, hogy a néhai dr. Herbich Ferenc helyébe dr. Primics György lépett, a ki mult év április 1-jétől fogva tényleg el is foglalta állomását.

A régiségár mellett szolgált Tillier Ferenc a mult év május havában elhalálozván, az igazgató-választmány határozatából addig is, a míg e szolgálai állomás végleges betöltése lehetséges lesz, László József egyleti szolgálta teljesíti a szükséges szolgálatot, és ezért a nmlgu vallás- és közoktatási miniszter urtól megfelelő jutalmat is kapott.

A mult év áprilisi gyűlésében vette az igazgató-választmány a nmlgu miniszter ur felszólítását az iránt, hogy a Zrinyi, Nádasdy és Frangepán kivégzését és arczképeit ábrázoló egykoru festményt, a mely muzeumunk birtokában van, engedje át kiállítás végett a történelmi képművelésnek. Az igazgató-választmány helyesen látta ez ohajtással szemben nem foglalni el merev álláspontot, és miután a nmlgu miniszter urral megegyezett azokban a feltételekben, hogy a kép feltétlenül muzeumunk tulajdona marad és három év eltelte után bármikor visszavehető lesz, hogy továbbá a kiállításon a képen magán világosan lesz kitétetendő, hogy a kép az erdélyi muzeum tulajdona; ellenben a kiállítást rendező bizottság kötelezettséget vállalt, hogy a meglehetősen megrongált képet művészileg kijavíttatja és helyreállíttatja; a képet fel is küldötte.

Ugyanebben a gyűlésben intézkedett az igazgató-választmány az e végre kiküldött bizottság indokolt jelentése alapján az Erdély monographiája ügyében is. A monographia magyar szövegének megírásával megbizta Kövály László urat. Ma van szerencséje jelentetni, hogy a monographia kész, a szerző éppen most abban van, hogy a kész szöveget utoljára át nézze és megadja neki az u. n. utolsó esiszólást. A kiadás módozatai azonban még nincsenek véglegesen megállapítva. Annyi bizonyos, hogy bármi módon fog a kiadás megtörténni, muzeum-egyletünk abból a célból, hogy a könyvet a lehető legolesőbb áron lehessen terjeszteni, magára

vállalta azt a kötelezettséget, hogy a kiadást anyagilag is támogatni fogja, és éppen e czélból szerepel költségvetésünkben egyelőre egy 500 frtos tétel kiadvány czímen.

A néhai gróf Mikó Imre emlékének felállítása az egész mult nyáron foglalkoztatta a részletes intézkedésekkel megbízott elnökséget. A tervrajzok készek, a hely meg van állapítva és immár meg is van találva a czélszerű hazai közet is, a melyből a talpazat készülni fog. A dolog most a kivitelre kiszemelt mérnök kezében van, és remélhető, hogy a folyó év nyarán az emlék el fog készülni.

A júniusi ülésre adott be dr. Lindner Gusztáv egyetemi tanár tagtársunk egy emlékiratot, a melyben a runki cseppkő-barlang hozzáférhető tétele és rongálástól megóvása érdekében terjesztett indokolt indítványt az igazgató-választmány elébe. Az igazgató-választmány ez ügyben nem tehetett egyebet, mint a mit az indítvány maga is javasolt; t. i. átírt a tett indítvány értelmében nemes Torda-Aranyosmegye törvényhatóságának. Történt-e ez átírat után valami intézkedés, nem tudjuk. Válasz az átíratra nem jött.

A novemberi gyűlésre beérkezett a néhai Heufler arczképe, a melyet dr. Kanitz Ágost közbenjárására a boldogultnak örökösei ajándékba küldöttek a muzeumnak, hogy diszítse azt a helyiséget, a melyben a tőlök megvásárolt kryptogam-gyűjtemény lesz felállítva.

És most t. közgyűlés, legyen szabad megemlíteni azt a nevezetes eseményt, a mely a mult 1887. évet kiválóan emlékezetessé teszi egyeletünk és muzeumunk történelmében. Dicsőségesen uralkodó apostoli királyunk I. Ferencz József Ő Felsége, a midőn a mult év szeptember 22-ik és 23-ik napjain Kolozsvár szabad kir. városát felséges látogatásával szerencséltette, a kolozsvári kir. egyetem megsejmlélése alkalmával a mi gyűjteményeinket is kegyeskedett felséges látogatására méltatni. Az igazgató-választmány cleve megtette volt a szükséges intézkedéseket Ő Felsége fogadására, sajnos csak, hogy az idő rövidege és a legfelsőbb látogatás órájának éppen a látogatás napján bekövetkezett bizonytalansága miatt, nem lehetett mindent éppen úgy végrehajtani, a hogy tervezve volt: de azért Ő Felsége kegyeskedett valamennyi gyűjteményünket beható figyelemmel szemügyre venni és az örök kalauzolása mellett még részletek iránt is melegen érdeklődni. Bármí szerények is a mi gyűjteményeink azokhoz a nagyszerű intézetekhez képest, a melyek a nagy világvárosok és a tudományok régi góczpontjai muzeumait alkotják, mégis nyugodt ön-

érzettel mondhatjuk, hogy a miénk is figyelemre méltó, és az a legkegyelmesebb megelégedés, a melynek Ő Felsége kifejezést adni méltóztatott, megnyugtathat az iránt, hogy elismerésre méltó munkát végeztünk.

Szomoru emlékek is fűződnek azonban a mult év történelméhez. A halál 1887-ben se kimélé meg egyletünket. Elvesztettük igazgató tagjaink sorából báró Bánffy Ádámot; alapító tagjaink közül Jakab Bogdánt és Klein Frigyeset; részvényes tagjaink közül dr. Jenei Victort; Herbiech Ferencz halála is 1887-re esett, noha még a mult évi közgyűlés előtt, és volt pénztárnokunk és alapító tagunk Bányai Vitális már e folyó 1888. évben költözött el ama más világra, a melybe hitünk a jövő jobblétet helyezi. Szomorodott szívvvel helyezzük neveik mellé a fekete keresztet, és meghatva mondjuk utánok: áldás és béke hamvaikra.

A tagokon kívül még elvesztettük az éremtár mellé alkalmazva volt Tillier Ferencz szolgát is. Tán nem vétünk, ha a becsületes, hű szolga nevét is megemlitjük e helyen.

Méltóztassék a t. közgyűlés a többi jelentéseket is szives figyelmére méltatni és annak utána határozatát meghozni.

Findly.

Ezután következett volna a pénztárnoki jelentés, de a közgyűlés nem kívánta a jelentés felolvasását, mely nyomtatásban osztatott szét a közgyűlésen. E jelentésből kitűnik, hogy az egylet vagyona 1877. végén: 244,897 frt 20 kr. Érdekesnek tartjuk megjegyezni, hogy az ideiglenes letéteményképen kezelt Székelytörténeti díjalap 1887. év végén 10,705 frt 25 krt, a Haynald-alap kamatai 222 frt 89 krt, a Berde Mózsa-féle alap 397 frt 64 krt tettek.

Ezután dr. Szabó Károly olvasta a könyvtár állásáról szóló következő jelentését:

Jelentés a könyvtár állásáról.

Tisztelt közgyűlés!

Egyesületünk könyvtárának mult évi állapotjáról jelentésemet a következőkben van szerencsém előterjeszteni.

Könyvtárunk a mult 1887-ben intézetek, társulatok s egyesek adományából 336, vétel útján az évi 3000 frt átalányból 415, a külföldi természettudományi társulatok részéről kiadványainkért cserében megküldött nyomtatványokban 185, és így összesen 936 kötettel gyarapodott. Az adományok közül azonban a többszörös példányaink számát szaporító

42 kötetet leszámítva, a valódi gyarapodás 894 kötetet tett, mely által könyvtárunk létszáma a lefolyt év végén 44,730 kötetre emelkedett.

A beszerzésnél, mint évek óta ugy tavalý is, legfőbb tekintet volt a hazánkra vonatkozó bel- és külföldi munkákra, a magyar irodalom jelesebb termékeire, valamint a gyűjteményeink kezeléséhez szükséges tudományos szakmunkákra; ez utóbbiak közül kiemelhetem a római Instituto di Correspondenza Archeologica összes kiadványait. A folyvást figyelemmel tartott bel- és külföldi antiquarius catalogusokból is sikerült a mult évben több hazánkra vonatkozó régi ritka nyomtatványt megszerezniünk, melyek könyvtárunkban hiányoztak. Ily uton jutottunk birtokába a 4 folio kötetből álló Galleria Pitti szép példányának is, melyet londoni antiquariustól vásároltunk.

Az egyesek adományai közt kiváló becsü az 1848/9-ben megjelent hirlapok és proklamációk rendkívül gazdag gyűjteménye, melyet egyesületünk alapító tagja néhai b. Apor Károly nagy gondnal és szorgalommal gyűjtött s egyik örököse b. Apor Gábor a mult nyáron könyvtárunk részére beszállított. Ez a gyűjtemény kézirattárunkban b. Apor Károly gyűjteménye ezim alatt külön kezelve s a régebben birtokunkba jutott darabokkal kiegészítve, ritkítja párját az egész hazában s maradandólag fön fogja tartani a fáradhatatlan szorgalmu gyűjtő emlékét. B. Apor Károly 7—8000 kötetnyi könyvtárából is mindazt, a mi könyvtárunkban hiányzik, az erd. muzeumnak hagyományozta, és így az ő hagyatékából értékes gyarapodásra van biztos kilátásunk. Ezen könyvek kiválogatása és elszállítása eddig azért nem történetett meg, mert az összes hagyaték kérdése bírói tárgyalás alatt állott; most azonban már ezen hagyaték átvételére rövid időn számíthatunk, minthogy erre nézve az összes örökösök megegyezésöket nyilvánították s b. Apor Gábort az átadásra megbízták és felhatalmazták. Különös becsü továbbá az az 57 kötetből, többnyire archeologiai szakmunkából álló adomány, melyet Arányi Hortensia urnő, néhai atyja dr. Arányi Lajos könyvtárából ajándékozott intézetünknek.

Régi hazai nyomtatványaink gazdag gyűjteménye két igen ritka darabbal szaporodott, u. m. Kájoni János Csikban 1676-ban nyomtatott énekes könyvének szép példányával, gr. Lázár Miklós adományából, és Comenius Orbis Pictusának latin és német nyelvü brassai 1675-iki kiadásával, melyet egyik helybeli antiquariustól szereztünk.

Kézirattárunk becses gyarapodást nyert gr. Kemény Józsefnek Deductio stemmatographica familia Petky ezimü kéziratában, melyet gr. Lázár

Miklós, saját jegyzeteivel kiegészítve, intézetünknek ajándékozott, hogy a gróf Kemény József gyűjteményéhez csatoltassék.

Oklevélgyűjteményünk 2 eredetivel, egy 1599-ben Dézsen kelt magyar ítéletlevéllel s Básta Györgynek 1602-ben kelt s Kolozsvárra vonatkozó rendeletével szaporodott.

Az újabb szerzemények és adományok az alap-czintárba mind be vannak igtatva; a szakezintárak befejezése azonban, minthogy a könyvtárt kezelő személyzet a folyvást növekvő mindennapi forgalommal és a sürgősebb könyvtári munkálatokkal igen el volt foglalva, csak a nyári szünet alatt lesz végrehajtható.

A könyvek köttetésére tetemesebb összeg fordított, mint az előbbi években; hogy azonban az évi átalány túl ne legyen lépve, kiválóan a becsesebb könyvek, gyűjteményes munkák, tudományos folyóiratok és a leggyakrabban használt munkák beköttetésére kellett szoritkoznom.

Az egyetemi könyvtárral közös olvasó-termünk, ünnep- és vasárnapokat kivéve, naponként 5 órán át, a nyári szünet alatt pedig hetenként 2 nap egy-egy óráig állott nyitva. A forgalom folytonos emelkedést mutat, a mennyiben olvasó-termünket naponként átlag 50—55 olvasó látogatta, s házi használatra, a tanárokon és irodalommal foglalkozó szakembereken kívül, egyetemi hallgatóink közül 310-en vittek ki lezckekönyveik letétele mellett könyveket. Könyvtárunkból nemcsak az erdélyrészi tanintézetek tanárai kértek és nyertek, az illető tanintézetek igazgatóságának jóállása mellett használatra könyveket, hanem a m. nemz. muzeum és a budapesti egyetem könyvtára, a budapesti, gráci és leydeni egyetem tanárai közül is többen vették igénybe Erdélyre vonatkozó tanulmányaikhoz szükséges munkákért Transsylvaniaicumokban bármely hazai könyvtárnál gazdagabb könyvtárunkat.

Az újabb gyarapodás a zárt folyosón ezelőtt két évvel felállított hét új nagy szekrényből négyet már elfoglalt; s azt hiszem, hogy a még rendelkezésre álló tért a b. Apor Károly hagyatékából nyerendő könyvek be fogják tölteni, s ekkor előáll az újabb szekrények készíttetéséről való gondoskodás szüksége. Előre jeleznem kell azonban, hogy az együtt kezelt két könyvtár összes felhasználható helyisége, a gyarapodás elhelyezésére, még abban az esetben is, ha sikerülne a két könyvtár mintegy 4000 kötetnyi többszörös példányait eladni s így helyet nyerni, legfeljebb 4—5 évre lehet elégséges. S éppen ezért elérkezettnek látom az időt hogy mind az egyetem, mind egyesületünk részéről történjenek meg a

kellő lépések, hogy a nm. vallás- és közoktatási miniszter ur a két könyvtár részére alkalmas, a mai kor igényeinek megfelelő s a jövő gyarapodásra is számított helyiségről, és így ezen könyvtárak minél célirányosabb kezelhetőségéről és használhatóságáról gondoskodni méltóztassék; a mi nézetem szerint, az adott viszonyokat tekintetbe véve, csak egy új, egyenesen könyvtárnak tervezett s e célra berendezendő épület felállításával lesz megvalósítható.

Szabó Károly.

E jelentéssel kapcsolatban az ellenőrködő bizottság nevében dr. Concha Győző a következő jelentést olvasta fel:

Az ellenőrködő bizottság jelentése.

Tekintetes muzeum-egyleti közgyűlés!

Tisztelettel alulírtak a múlt évi közgyűléstől vett megbízatásunk s a titkár ur felhívása következtében megjelentünk egyletünk könyvtárában s ott a legszebb külső rendet s a legnagyobb tisztaságot találtuk. Majd a könyvtár állagának meglétére nézve iparkodtunk magunknak meggyőződést szerezni s a mennyiben ezt szuró próbák által elérni lehet, mindent hiány nélkül találtunk.

Meg kell azonban emlitenünk, hogy a múlt évi közgyűlés több határozata nincs a könyvtárt illetőleg végrehajtva, így a könyveket használók részéről adandó téritvények, képes, nagy munkák számára készitendő állványok, a hirlapok bekötöttese, a szakkatalogus s a csonka munkák tekintetében.

E határozatok egy részére nézve a t. könyvtárnok ur, alulírtaknak tett közlései szerint, előterjesztette az igazgató-választmány volt javaslatait, másokat illetőleg a rendelkezésére álló idő és munkacrő csekélységét emlité fel, utóbbit különösen a szakkatalogus kinyomtatása tekintetében hangsulyozva, melyet egyébként elvileg is ellenez.

Mint hogy ezen határozatok a múlt évi közgyűlésen érett megfontolással hozattak, azokat ismétlendőknek tartjuk s szükségesnek látjuk a választmány felvilágosítását arra nézve, mi akadályozta meg a foganatosítást, megjegyezvén, hogy bár a jelentékenyebb hirlapok bekötése véleményünk szerint feltétlenül szükséges, a jelentéktelenebbek s csonkákra nézve ettől el lehet tekinteni, illetőleg ezeket ki lehetne selejtezni.

A tekintetes közgyűlésnek tisztelettel

Kolozsvártt, 1888. ápril 18-án.

alázatos szolgálái:

Demeter Károly.

Dr. Concha Győző.

E jelentésnek a szakkatalogust illető azon része, hogy annak már a múlt évben határozatba ment elkészíttetésére nézve még semmi intézkedés sem történt, — élénk vitára adott okot. A vitában résztvettek: dr. Szabó Károly, dr. Concha Győző, Finály Henrik, Szász Béla, Demeter Károly, Bókai Árpád, Nagy Ferencz, miután a közgyűlési határozatok teljes ignorálását, vagy a választmány tehetetlenségét látja abban, hogy egy esztendő alatt a katalogus megkészítésére semmi sem történt, indítványozza, hogy egy külön bizottság bizassék meg e munkával. Ez indítvánnyal szembe azonban Szász Béla és Hegedüs István szavaik után, kik kiemelik, hogy a múlt évi közgyűlés csak a katalogus előkészítési munkálataival bizta meg a választmányt, a közgyűlés az ellenőrző bizottság jelentését nagy szavazattöbbséggel elfogadja. E jelentés szerint a katalogus készítésének előmunkálataival továbbra is az igazg. választmány bizatik meg.

Ezután a szakosztályok jelentései olvastattak föl, melyekből álljon itt szakosztályunk jelentése:

A bölcsélet-, nyelv- és történelem tudományi szakosztály jelentése:

Tekintetes Közgyűlés!

Az Erdélyi Muzeum-egylet böles.- nyelv- és történelem tudományi szakosztály egy évi működésének világos képét van hivatva nyujtani a jelen alkalommal tisztelettel bemutatott 4-ik kötete e szakosztály kiadványainak és a folyó évben megjelent V. kötet 1. füzeté.

Először is maga a terjedelem: a köteles 20 iv helyett több mint 34 iv gazdag és termékeny munkásságról tanuskodik. A munkások szélesebb köre csatlakozott szakosztályunkhoz. A tagok száma 95. A múlt évhez képest 13-al szaporodott.

E kiadványokban foglalt értekezések becsét és értékét meghatározni: nem a mi tisztünk, de ez értekezésekben tudományos buvárlatok alapján fejtetett tárgyak — reméljük, meggyőzik a Tekintetes Közgyűlést arról, hogy szakosztályunk teljes buzgalommal igyekezett a fölemelt átalány által benne helyezett fokozott várakozásnak megfelelni. Nem méltatjuk tehát, a m. t. közgyűlésre és a hivatott szakemberek ítéletére bizzuk, tudományos működésünk becselését, de mint jellemző vonását emeljük ki a benyujtott kötetnek és füzetnek, hogy a lefolyt év honismei dolgozatokra nézve volt termékeny. És e téren kiválóan figyelemre méltók a IV. k. 337—346 és 347—357 lapjain olvasható tudományos méltatásai egy oly

tudományos fölfedezésnek, mely emlékezetessé válik hazánk archaeologiai irodalmában és, minthogy ép a római világ emlékét deríti föl, az egyetemes tudományos irodalomban is. A krásznai leltre utalunk, melynek tudományos értékesítésére szakosztályunknak két buzgó tagja is vállalkozott.

A benyújtott kiadványokban vannak értekezések a románok belélé-tére, a székelyek régi törvényeire, a régi Dacia archaeologiai emlékeire, Döbrentey Erdélyi Muzéumára, Döbrentey és Kölcsey életére vonatkozólag. A honismeai dolgozatok e túlnyomó voltát, mely mint az elnök is kiemelte a közgyűlést megnyitó beszédében a IV. kötet 15 értekezése közül 14-et tesz ki — nem dicsekvéskép hozzuk föl. A szabad tudományos tevékenység természetéből származott e tünemény. A honi történelem és régészet egyik ága tevékenységünknek. Kész örömmel fogadtuk és siettünk közzé tenni az e téren tett kutatásokról írott dolgozatokat. De e helyen kiemeljük annak fontosságát, hogy az egy irányu működés ne tartson senkit vissza az által, hogy non invita Minerva más téren is kutasson és tudományos eredményeket mutasson föl; mert a tudományok belső rokonsága kölcsönös támogatásra utalja a buvárokat.

És minthogy a szakosztályunkon kívül eső körökben többször nyilvánult félreértés szakosztályunk voltaképi hivatása és rendeltetési célja felől: az elnöki megnyitó világosan és határozottan taglalá e kérdést a folyó év január 29-én tartott közgyűlés alkalmával megnyitó beszédében. (I. kiadványok V. k. 70—74 lapjain.)

Tekintettel az örvendetes buzgalomra, melyet szakosztályunk tagjai kifejtettek, minek következtében felhalmazódtak a kiadásra váró közlemények; tekintettel arra, hogy sürűbb megjelenés által az érdeklődés fokozódik: a közgyűlés elhatározta, hogy a választmányuyal egyetértve a titkár által szerkesztendő kiadványok hatszor jelenjenek meg két havi időközökben határozott napon. Az első füzet márcz 1-én pontosan meg is jelent. Egy-egy füzet 5 ívet tartalmazván: szakosztályunk 30 ívet nyújt. Felolvasó üléseinket a nagyobb közönség érdeklődésének fölbresztéséért a Kereskedelmi Akadémia helyiségébe tettük át. Azóta tartott felolvasó üléseinket csakugyan nagyobb közönség látogatta. Reméljük, hogy a felbredt érdeklődés nem fog lankadni.

Egyleti évünk egyéb mozzanatait részletesen megvilágítják a szakosztályi értesítők, melyek olvashatók a IV-ik k. 53—72, 202—220, 335. 453—454.; az V. k. 70—80. lapjain. Jelentjük, hogy az 1888-ik évre a budgetet deficit nélkül állapíthattuk meg.

Ezek után jelentjük, hogy az 1888. jan. 29. közgyűlés által meg-
ejtett tisztújítás a korábbi választmányt és tisztkart választotta vissza.

Végre a Tekintetes közgyűlésnek nagylelkű támogatását és anyagi
segélyét ismételten hálásan megköszönve, maradunk.

Kolozsvárt, 1888. márcz. 22.

alázatos szolgálói:

Dr. Szamosi János,
e. i. elnök.

Dr. Hegedűs István,
e. i. titkár.

Ezután ideiglatjuk még a levél- és éremtárról szóló jelentést az
ellenőrző bizottság jelentésével együtt:

Jelentés a levél- és éremtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Régiség- és éremtárunk állapotáról szóló jelentésem természetesen
azon kezdődik, hogy a régiségtár és az éremgyűjtemény, a mennyire a
helyiség viszonyai engedik, rendben van, a miről a múlt év nyarán is
eléggé alkalom nyílt a látogató közönségnek és érdeklődő idegeneknek meg-
győződést szerezni. A lajstromok, a mennyiben egy folyton szaporodó gyűj-
temény lajstromait készeknek lehet mondani, készek, és ha van a lajstro-
mozásban még némi hátralék, az az oka, hogy az idegi rendkívül hosszú
és sanyaru tél miatt lehetetlen volt a gyűjtemény fűthetetlen helyiség-
ben írásbeli munkát végezni; az új gyarapodások pedig, a mint lesz sze-
reucsem egyenként elésorolni, csak a tél folyamában érkeztek be.

A múlt évben több oldalról nyilvánult az az óhajtás, hogy a gyűjte-
ményt látogató közönség számára egy kalauz-szerű lajstrom készüljön.
Noha egyéni meggyőződéseim szerint még most az ily kalauz kiadása korai,
mégis elhatároztam, hogy a magam részéről eleget tesznek a nyilvánult
óhajtásnak. E czélból már megtettem az intézkedést Budapesten, hogy az
igazgató választmány annak idején készségesen fogja megszavazni a kiadás
aránylag nem nagy költségét, reménylen, hogy a folyó év nyarán ez a
vezérkönyv meg is fog jelemni.

A gyűjtemény gyarapodása a lefolyt évben számra nézve nem sok,
de felette érdekes tárgyban áll.

A múlt év április havában értesülvén, hogy Tordán két helyt igen
érdekes római tárgyakat leltek, és hogy a tárgyak tulajdonosai hajlandók
azokat a muzcumnak átengedni, elébb levelezés útján, azután személyesen
kiszállva, a helyszíne meggyőződést szereztem a tárgyak mivoltáról. Ki-

derült, hogy az egészen ép bronz-szobrocska nem is régi, de megvettem 40 darab római pénzt és egy életnagyságu kőszobrot, a mely egy gyermeket kezén vezető hölgyet ábrázol. A szobor abból a tömör fehér mészkőből készült, a mely a tartományi római művészetnek kivált a mi vidékeinken többnyire szolgáltatta az anyagot, és noha a kivitel távol áll attól a művészi tökélytől, a mely azon kor maradványainak jelesebb darabjait jellemzi, még is igen érdekes mutatványa az akkori tartományi iparművészetnek érdekesebb, mivel ugy a hölgynek mint a gyermeknek megvannak a fejek, a mi az erdélyi részekben talált kőszobroknál nagy ritkaság; különben is a szobor csaknem egészen ép.

September elején Téglás Gábor úr értesített, hogy Jánosfalván egy felhagyott római kőbánya egyik sziklafalán egy fekete érdekes lapos dombozmű maradt meg, a mely megérdemelvé, hogy onnan kivágassuk és a muzeum lapidariumába szállítsuk. E tudósításra Téglás István úr kíséretében kiszállottam a hely színére, ott csakugyan egy meglehetősen simára faragott és az óta eső hatása alatt még jobban megsimult sziklafalon egymástól meglehetősen távolságra két emberi alak már alig kivehető körrajzát láttam esetlen rajzzal bekarczolva. Téglás István úr e rajzokat inkább tetszesős mint hű rajzban már közzé is tette volt, és miután a kőzet nagyon lágy és törékeny fehér homokkő, és méltán lehetett tőle tartani, hogy ha fáradságos munkával az alakokat mutató laprészeket kivághatnók is, alig fogna ép kivételök és elszállításuk sikerülni, megtettem jelentésemet az igazgató válaszmánynak, és azt javasoltam, hogy a vállalatba ne menjünk bele, a mit az ig. válaszmány el is fogadott.

Ugyancsak september havában egy ispánlaki földmivelő ember a maga szántóföldjén ásva véletlenül egy nagy bronzleletre bukkant. A lelet főleg azért uevezetes, mivel a lelt fém mennyiség a legnagyobbak közé tartozik, a melyet egy helyt együtt találtak. Mint a hogy törvényhozásunknak a leletekre vonatkozó szerencsétlen intézkedése miatt rendszeren törtémi szokott, a leletet eltitkolták, ugy hogy nekem csak november elején jutott tudomásomra egy levélből, a melyet egy nagy-enyedi úri ember intézett hozzám, a ki, a mint későbbben kiderült, úzérkedés czéljából vásárolt volt össze egy csomó darabot, a melyet aztán mesés áron kínálta elébb a budapesti nemzeti muzeumnak, aztán nekünk. Azonnal elmentem Nagy-Enyedre, meggyőződtem, hogy a lelet tulnyomó részét kéz alatt megvették volt már Rémer Zsigmond ur Gyulafehérvárt, a ki a birtokába jutott darabokat az archaeologiai értesítőben ki is adta, és Herepei Károly

tanár úr, a ki a nagy-enyedi ref. főtanoda gyűjteménye számára vásárolta meg tán a legérdekesebb tárgyakat; az a mivel minket kínáltak csak selejtes maradvány volt, a mely alig éri meg tizedrészét annak, a mit tulajdonosa érte kívánt. Így tehát szerezni a leletből nem lehetett semmit. Mégis sikerült nekem más úton 5 darabot kapni, s ezek közt az egyetlen ép bronz kardot, a mely a leletben volt. Nagyobb haszna volt azonban ez útazásomnak az, hogy megnyertem Herepei Károly tanár urat a közös gyűjtésnek. Az igazgató választmány az én javaslatomra ásatások eszközése czéljából egy összeget utalványozott a tanár úr kezéhez, és az eljárásnak az az eredménye, hogy utólagosan még kaptunk egy csomó bronzrögöt az ispánlakai leletből és a folyó év tavaszán már megkezdett ásatásokból már érkezett egy küldemény tegnapelőtt, hétfőn, a melyet azonban még nem lehetett kicsomagolni. Az előleges értesítés szerint a beküldött tárgyak tumulusokból származnak.

Nevezetesebb mint az ispánlakai bronzlelet, sőt, mondhatni, valóság-gal korszakot alkotó a krásznai arany lelet. Annak idején sokat foglalkozott az időszaki sajtó ezzel a lelettel, és ez felment attól, hogy itt apróra leírjam. Magam elmentem Sepsi-Szent-Györgyre és azt a hat arany rudat, a mely ott a megyei pénztárba volt letéve, a hely színén apróra megvizsgáltam; vizsgálódásom eredményét az egyleti kiadványokban közzé is tettem, az ott közlött rajzokhoz Pócsa József főispán úr volt szíves számomra főszlenyomatokat készíttetni, és ezekről magokat a rajzokat Melka Vincze úr vette le. Gyűjteményünk számára négy darab galvanoplastikai másolatot szereztünk be, a melyeken a különböző módokon előforduló bélyegek valamennyien megvannak.

Az elősoroltakon kívül még vásároltam egy nagyon érdekes őskori arany karikát Hunyadmegyétől, egy mást a Székelyföldről; sikerült továbbá megszereznem a régi kupa, iteze és meszely eredeti ősmértékeit, a melyeket a bécsi mérték-hitelesítő hivatal 1823-ban hitelesített és a legújabb időben egy nagyon szép művű aranyozott ezüst övet csatostúl Medgyesről, a mely igen szép példánya az országban készült áttört ezüstműveknek.

Ajándékba kaptunk özv. báró Czeszerné ő ngától boldogult férje hagyakozása szerint annak kedvenc képét, egy Bacchansnőt ábrázoló olajfestményt; Ladits Nándor egyetemi gondnok urtól egy igen szép kőkorsót és legújabbán Dr. Farkas Lajos egyet. ny. r. tanár urtól egy Saturnust ábrázoló igen csinos bronzszobrocskát márvány talpazaton.

A mikor a mult év september 23-án felséges királyunk

kegyeskedett a gyűjteményt meglátogatni, a negyedik szobában megállva ő felsége így nyilatkozott: „magok igen szűken vannak itt.“ Valósággal félig sajnosan félig örvendve kell jelentenem ma is, hogy csakugyan nagyon szűken vagyunk. Nem csak a helyiség szűk, hanem a szekrényekben is annyira vannak a tárgyak összezsúfolva, hogy nem is mutat. Ez azonban oly baj, a melyen ez idő szerint az egyesület nem bír segíteni és a melyben a többi gyűjtemények is egyaránt szenvednek. Reméljük a jobb jövőt, és türelemmel igyekszünk férközni a hogy lehet.

A múlt nyáron a gyűjtemény szabályszerűen nyitva állott a közlátogatásnak. Igen kívánatos volna, ha a közlátogatás napjait szaporítani lehetne, csak hogy itt nincsen módunk benne oly megbízható és olcsó örökre szert tenni, a melyeneket e nemzeti muzeum a rokkant intézetekben bír; mint mindig, az átutazó idegenek a rendes napokon kívül is láthatták a gyűjteményt, és tehetik jövőre is, nem csak idegenek, hanem helybeliek is, ha eleve értesíteni sziveskednek, mikor kívánnak oda menni. Én nem szivesességből, hanem kötelességből folyólag mindig kész vagyok a gyűjteményt megmutatni.

Findly.

Tekintetes Közgyűlés!

Az erdélyi muzeum-egyesület múlt évi t. közgyűlésétől nyert megbízás alapján, alulírottak a mai napon kiszállottunk nevezett egyesület Régiség-tárába, annak szabályszerű átvizsgálása végett. Ezen megbízásnak eleget téve, van szerencsénk a következőkben tiszteletteljes jelentésünket megtenni.

Miután a t. titkár úr kezelése alatt álló ezen gyűjteménytár három részre oszlik, annak átvizsgálási eredményéről is három irányban referálunk, ugyan is:

I. A levéltár. A levéltárt szabályszerűen vezetve és kezelve rendben találtuk; a beadványi jkönyv szerint a múlt évben bejött 139 ügyszerű; ezek közül csak egy van függőben: a Mikó-szobor talapzata elkészítésére vonatkozó ügyszerű. A múlt 1887. évi jegyzőkönyvi határozatok mindannyian szabályszerű ellátásban részesültek.

II. A régiség-tár. A régiség-tár változatlanul elhelyezve, rendszeres és kifogástalan kezelés alatt találtatott; a három példányban vezetett régiség-tári lajstromba az 1887-ben befolyt újabb tárgyak mind be vannak vezetve; s az ez évben befolytak rendezés alatt vannak. Egyes tárgyak a kiszurási rendszer szerint előkéretvén, megtaláltattak és számba vétettek.

Megjegyezni kívánjuk, hogy a régiségtár kalauzszerű Cathalogussa munkában van, s még ez év folytán nyomtatásban meg fog jelelni.

III. Az éremtár. Az éremtár szintén rendszeres lajstrom szerint elhelyezve és szokott szakszerű pontossággal kezelve találtatott; itt is a kiszurási rendszer szerint győződünk meg, több értékes és nagybecsű érem hiánytalan jelenlétéről. Ezen tárban a múlt évről szaporulat nem nyilvánult, s így azt változatlanul találtuk.

Ezekben részletezett jelentésünk alapján legjobb meggyőződéssel és tiszta lelkiösmerettel nyilváníthatjuk, hogy az erdélyi muzeum egyesület levél-, régiség- és éremtára a legnagyobb rendben van; s annak kifogástalan és szakszerű kezelése teljes elismerésre méltó.

Tisztelettel kérjük ezen jelentésünk tudomásul vételét.

Kelt Kolozsvártt, 1888. április 17-én.

A kiküldött bizottság:

Dr. Kolozsvári Sándor.

Dr. Hintz György

Dr. Farkas Lajos.

Következett a rendszeresen kilépő 4 választmányi tag helyébe meg-
ejtett választás, mely 3 évre szól.

A választmányból dr. Abt Antal, dr. Éltés Károly, dr. Fabinyi Rudolf s Gyarmathy Miklós léptek ki. Megválasztottak: Dr. Abt Antal, dr. Éltés Károly, dr. Fabinyi Rudolf és dr. Klug Nándor.

A költségvetés 1888-ra 23351 frt 60 kr. remélhető bevételt s 23160 frt kiadást mutat fel. A pénzmaradék tehát 191 frt 60 krajczár. A közgyűlés a költségvetést egyhangulag elfogadta.

A jegyzőkönyv hitelesítésére d. Concha Győző s dr. Géber Edét kérte fel az elnök.

Ezzel a közgyűlés az elnök éljenzése közt eloszlott. Lehetetlen, hogy e helyen is ne fejezzük ki azon meggyőződésünket, hogy az elnöki megnyitóban olvasható visszapillantás az egyesület gyors emelkedése és virágzása mellett tanuskodik, a túlkövetelések a fejlődő tudományos szellem őszinte óhajtásából eredhetnek ugyan, de ha a közönyt és érdektelenséget, a mult ferde világításba helyezését idézik elő: elszomorító hatást gyakorolnak és így ép ama nemes törekvések valósulását gátolják, melyeknek meggyőződésünk szerint forrását alkotják.

II. Értesítés a szakülésekről.

Szakszabályunk az új egyleti évben február, márczius és április havakban tartott szaküléseket. A közgyűlés határozata folytán a választmány a Kereskedelmi Akadémia dísztermébe tette át, bár anyagi áldozattal, az üléseket, hogy a nagyobb közönség is könnyebben hozzá férhessen, ha érdeklődnék a szakszabályban tartott felolvasások iránt. A szakülésekről a következő értesítést adjuk:

I. szakülés 1888. február 22-én tartatott.

Elnökölt: dr. Szamosi János. Felolvastak:

1) Dr. Ferenczi Zoltán szakszabályi tag: Poe Allan Edgar költeményei cz. értekezését olvasta föl.

2) Sebesi Jób: Erdélyi népballadák cz. értekezését felolvasta a titkár.

A közönség élénk tetszéssel fogadta mindkét értekezést, melyek jelen füzetünkben olvashatók egész terjedelmükben.

II. szakülés 1888. márczius 21-én.

Dr. Szamosi János elnökle alatt tárgysorozat rendén felolvasott:

Dr. Felméri Lajos szakszabályi tag. Értekezésének czime: Az olvasásról és olvasmányainkról. Ez értekezés kiváló paedagogiai tapintattal és széles olvasottsággal egybekötött beható bölcselmi elmével bírálja meg az olvasási szenvedélyt felköltő gyakran selejtes irodalmi termékeket, rámutat a klasszikus mű ismerveire; ezeknek újból meg újból átolvasását ajánlja. Az antik klasszikai művek közvetlen hatását rontó túlvitt philologizálást hibáztatja és erőteljes hangon szólal föl az ellen, hogy a középiskolák tanrendjében a hazai történet oktatása oly szűk körre szorul és a világtörténet tanítására szánt óriás mennyiségű tananyag által háttérbe szorítottatik.

A szép számu közönség a kiváló formaérzékkel megírott szép és lelkesen előadott értekezést zajosan megélnyezte.

A tárgysorozatba fölvett második felolvasás, melyet dr. Török István szakszabályi tag jelentett be, az idő előhaladtára tekintettel a jövő ülésre halasztatott.

III. szakülés 1888. ápril 18-án.

Dr. Szász Béla alelnök elnökle alatt tárgysorozat rendén:

1) Dr. Török István szakszabályi tag felolvassa: Kapronczay Ádám, kolozsvári nyomdász életrajza cz. értekezését, mely a mult évszáz nyomdászati viszonyai érdekes világot vet Kapronczayra levéltári adatok alapján.

2) Titkár bemutatja Téglás Gábor szakszabályi tag: „Ampelum, mint Dácia aranybányászatának hatósági központja“ cz. értekezését, mely több saját maga által gyűjtött felirat által igyekszik kimutatni, hogy az Alexander Severus alatt, Ampelum, a régi Zalatna, kiváló központ és tekintélyes bányaváros volt, hol az egész környék bányászati főhatósága székel.

Mindkét értekezés tetszéssel fogadtatott.